

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés 3
2. Adony bemutatása 5
3. Építészeti örökségünk 8
4. Eltérő karakterű településrészek
Adonyban 11
  - Óváros*
  - Beállt és fejlődő lakóterületek*
  - Pincesor és üdülőterületek*
  - Gazdasági területek*
5. Építészeti útmutató 16
  - Magasság*
  - Tetőhajlásszög*
  - Tetőforma*
  - Telepítés*
  - Színek*
  - Terepalakítás*
  - Kerítések*
  - Kertek*
  - Erkélyek, tornácok*
  - Ajtók, ablakok*
  - Homlokzatképzésre*
  - Részletek*
6. Mai példák 28
7. Utcák, terek 32
8. Hirdetések, reklámtáblák 33

BEVEZETÉS

Adony Fejér megye keleti peremén, közvetlen a Duna mellett elhelyezkedő település, már csak földrajzi helyzeténél fogva is, mindig jelentős színtere volt a különböző népek és kultúrák békés vagy éppen harcos találkozásának, együttélésének.

A harcok véget értek, a tájat azonban szinte azonosan használják az itt élők, a külterület javarészt mezőgazdasági művelés alatt áll, a település szerkezete sem változott jelentősen. A lakosság cserélődésének folyamata nem állt meg, a fiatalok közül sokan elszármaznak, helyettük a Kárpát medence más területeiről költöznek ide, így a lélekszám egyensúlya megmarad. Az itt élők kötődése az építészeti hagyományokhoz nem jellemző, az utóbbi évtizedekben a lakóépületek igények szerinti átalakítása formálja a település arculatát, emellett új elemként jelentkeznek a nagyléptékű gazdasági beruházások.

Adony közlekedési lehetőségei mára kiemelten kedvezőek, a településen halad a 6-os főút és a Pusztaszabolcs–Dunaújváros–Paks-vasútvonal, a Dunán ipari kikötője és komp-kikötője működik, nyugati határát pedig átszeli az M6 autópálya, melyre északi és déli határában is kapcsolattal rendelkezik.

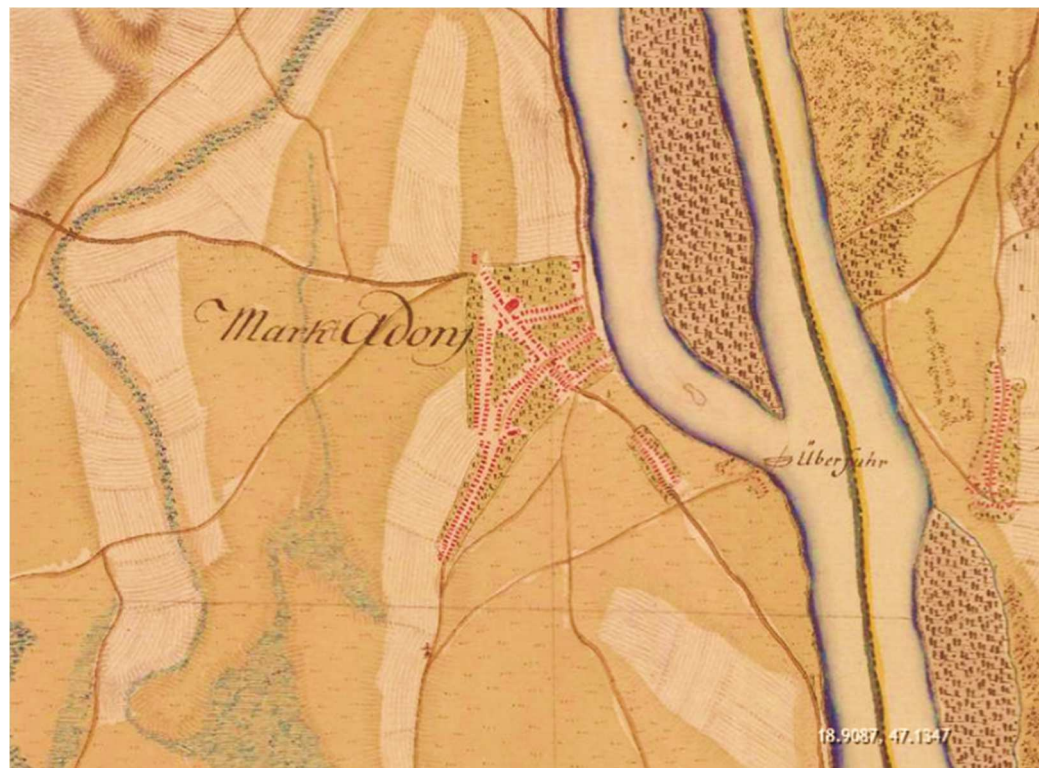

ADONY BEMUTATÁSA

A település rövid története

Adony a bronzkortól lakott település volt. Vetus Salina néven a római korban a Pannonia provinciabeli limes katonai erőssége. Már a kora középkorban királyi birtokként, Odon nevű oppidum, azaz mezővárosként említene az oklevelek. II. Lajos király innen küldte utolsó kétségbeesett segélykiáltását az ország nemességének, Mohácsra menet.

A török hódoltság majd másfél százados ideje alatt magyar őslakossága részben elmenekült, részben elpusztult. A török kiűzése után az őslakosság meginduló "visszaszivárgásával" párhuzamosan a szervezett és spontán betelepülésnek köszönhetően új „honfoglalóként” jelentős számú német és szlovák népesség jelent meg az őslakos magyar – és a már majdnem az; az évtizedek óta itt élő szerb (rác) –, lakosság mellett. Közülük létszámában, de közösségi-kulturális homogenitásban is a németesség vált domináns erővé. Ezt jelzi az is, hogy a letelepülésüket követő évtizedben (1723-ban) már templomot emeltek hitüknek. A 18-19. századi iratokban Adony német nyelvű mezővárosként említetik. Ők hozták be magukkal a máig élő Szent Orbán-kultuszt, a szőlő- és bor védőszentjének ünnepét, a gazdálkodási és a mindennapi lét kultúrájának számos elemét, valamint a zenében és a táncban a mai napig élő kulturális hagyományt teremtettek és örökítenek tovább.

A helyi gazdasági kultúra speciális elemeiként jelennek meg a századok során a szőlőműveléssel, a borászattal, a halászáttal és vízi molnársággal, és a számos más "iparral" kapcsolatos szokások, hagyományok. Több helyi legenda, mese és dal őrzi és örökíti tovább ma is egykori eleink gondolkodás- és érzésvilágát, élet- és világszemléletét. A község is áldozott a nemzeti szabadság oltárán a forradalmak idején és a világháborúban, lakossága a XX.századra egységesen magyarrá lett, a település járásközponttá vált.

A XX. század első felében Adony még komoly centrális helyet elfoglalva a régióban -járási székhelyként- töretlenül fejlődik; polgárosul. S bár városi címét már az előző század végén elveszíti, igazán komoly megtorpanást központi szerepének fokozatos elvesztése okoz; az új, szocialista város Dunaújváros (Sztálinváros) felépítése következtében. Rövid "ájultság" után azonban a község fejlődése új lendületet vesz: kiépül az elmúlt évtizedek alatt a városias infrastruktúra. A szocialista gazdálkodás idején kialakult a nagytáblás művelés, mely azóta is meghatározza a mezőgazdaság helyi működését. Az ezredfordulóra a gazdaság kevesebb munkavállalóval működik, kétkezieket alig alkalmaz, Adony várossá lépett elő, polgárai városias életformát vettek fel, leginkább alvóváros jelleggel. A demográfiai mutatókat javítják a folyamatosan a városba települő fiatal családok, akiket vonz a nyugodt és egészséges környezet és a kiváló közlekedési infrastruktúra.

A sokszínű alföldi település

Adony a Szőlőhegy és a Nagysziget között elterülő terület, melyet az évezredek során többször átalakított csatornák és mesterséges tavak vizes élőhelyei színesítenek. A meghatározó, a környezet keretét adó geológiai képződményeket a természet formálta, de ezen belül ember alakította kultúrtáj található. A Duna szabályozása, védművei, a mederkotrás, az ártéri erdők határrendezése, a mesterséges csatornák és halastavak, a Szőlőhegy művelése és mindenekelőtt a termőterület egész éves gondozása mind az itt élők és elődeik keze munkája. Ebben a környezetben az élővilággal harmóniában élnek a város lakói, településük legnagyobb értékét ebben a nyugalomban találják.

A gyarapodó mezőváros

A város lakóterülete az évszázadok során visszafogottan növekedett, az utóbbi évtizedekben egyáltalán nem bővült. A környező tanyavilág teljesen elsorvadt, a Szőlőhegy épületállománya is inkább átalakulóban van. Nagy léptékű változást hozott a Duna-parti magtárközpont létrejötte, mely gazdasági terület további fejlesztése is lehetséges, valamint folyamatosan fejlődnek a mezőgazdasági termelő központi telepek is. Benépesülőben van a déli öböl partján elhelyezkedő nyaraló terület, hiszen itt a legkedvezőbbek a folyópart adottságai. Sajátos településszerkezeti adottság, hogy a szomszédos Kulcs nyaralótelepe „belenőtt” Adony déli területébe. A város dinamikáját megsokszorozta az autópálya kiépítése, mely jól átgondoltan csatlakozik a település eltérő pontjaihoz.

Kultúra és természet

A megmaradt németajkúak leszármazottai a mai napig számon tartják magukat, legjellegzetesebb és meghatározó esemény Abonyban az Orbán-napi búcsú, melyet a Szőlőhegyen a Szent Orbán kápolnánál tartanak a szabad ég alatt a helyi borosgazdák pincéinek nedűjét fogyasztva. Ugyancsak jelentős a német nemzetiségi hagyományörző munkája, akikhez szinte minden adonyi család valamely tagja által személyesen is kötődik. A településre látogatók azonban a természeti környezet szépségeit és gazdagságát keresik, a ritka madárfajokat figyelik és fotózzák, a halastavakon vagy a holtágakban horgásznak. Kiemelendő a Líviai halastavak területe, mint vízimadár fészkelő és pihenőhely, 1977 óta helyi jelentőségű természetvédelmi terület.

ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉGÜNK

Sváb gyökerek

A településszerkezetet a történelem viharai mellett a természet szeszélyei alakították – az épületállomány a bronzkor óta többször teljesen megsemmisült a háborúskodás következtében, a Duna áradásai is számtalanszor taroltak a part közelében, így a kialakult falusias-mezővárosi településszövet nem tiszta szerkezetű, de a településközpont és a történelmi központ jól felismerhetők. A XVIII. századi térképen jól látszik a fésűs beépítés általános jellege, az Óváros házainak mindegyike az utcára merőleges hosszanti gerinccel épült az utcára néző oromzatokkal. Az épületeket mindig a telekhatárra telepítették, hiszen így a leggazdaságosabb a hely kihasználtsága. A kb. fél méter vastag vályogfalakat kövekre, vagy néhány földbe ágyazott égetett téglasorra rakták. A szegényebb házaknak csak az udvar felőli eresze szélesebb, a módosabbaknak falazott oszlopokra támasztott tornáca épült. A tetőt a helyben bőséggel termő náddal fedték, a homlokzatokat fehérre meszelték, az utcára általában csak egy ablak nézett, mint általában a hazánkban a kevésbé módos porták esetében, a homlokzatok szinte dísztelenek, az utcai oromzatokra finom mustraszerű vakolatarchitektúra került, melynek mára csak elvétve láthatjuk nyomait.

A XX.század második felében, leginkább az állami títustervék hatására, sátozott „kockaházakat” építettek, illetve az épületállomány jelentős részét ilyen formában cserélték le. Sajátosan ezen épületek kirívó hányada tömegképzésében idézi az oromfalas megjelenést, jelezve a helybeliek ragaszkodását a hagyományos faluképhez.

Szagrális épületek

A település legértékesebb épülete a Sarlós Boldogasszony templom. Adony 1332-es vatikáni összeírás szerint már templomos hely volt. Mostani formáját 1722-23-ban a betelepülő németek építették barokk stílusban a török alatt elpusztult templom helyett, részben annak kövei felhasználásával. 1859-ben a főhomlokzatra kerültek Szent Péter és Szent Pál szobrai. A templom mellett az egyház iskolát épített, melynek bővítésével működik ma is az általános iskola. A plébánia hivatalt 1975-ben elbontották, ezzel is foghíjassá téve a településközpont terejét.

A Szőlőhegyen – ahová a majd 200 éves hagyomány szerint körmenettel mennek ki a gazdák Orbán napján, áldozni a szőlő-és bor védőszentjének – épült 1811-ben a Szent Orbán kápolna, építése előtt kereszt állt a helyén, innen nyerte a régi nevét is a hely: Kereszt hegy.

Egyedi klasszicista építészeti emlék a temetőkápolna, melyet 1884-ben emeltetett saját sírhelyéül az akkori apát-plébános.

A Kastély és a városközpont

A lakóházaktól eltérően csak a Zichyek kastélya épült, bár ezen épület a kastélyról alkotott fogalmainkat éppen csak közelíti, lényegében ez is egy hosszú egyenes gerinc alá rendezett épület a két végén egy-egy rövid keresztszárnnyal, de telepítéséből adódóan jóval terjedelmesebb hatást keltett, mint a falu többi lakóháza. Érdekes jelzés, hogy az utcára néző oromzatokat a német építészeti hagyományokra emlékeztető úgynevezett „fachverkes” hatású díszítéssel látták el. Az államosítást követően az épületet többször átalakították, többnyire koptatva értékeit. Az épület jelenleg a település kulturális központja, itt működik a művelődési ház és a könyvtár, a közelmúltban szakszerű felújításon esett át. A településközpont értelemszerűen a templom köré szerveződik laza esetlegességgel, határozott téralkotó formák nem jöttek létre, de a kastély mögött gazdag növényvilágú elegáns park készült, mely máig ékessége a településnek.

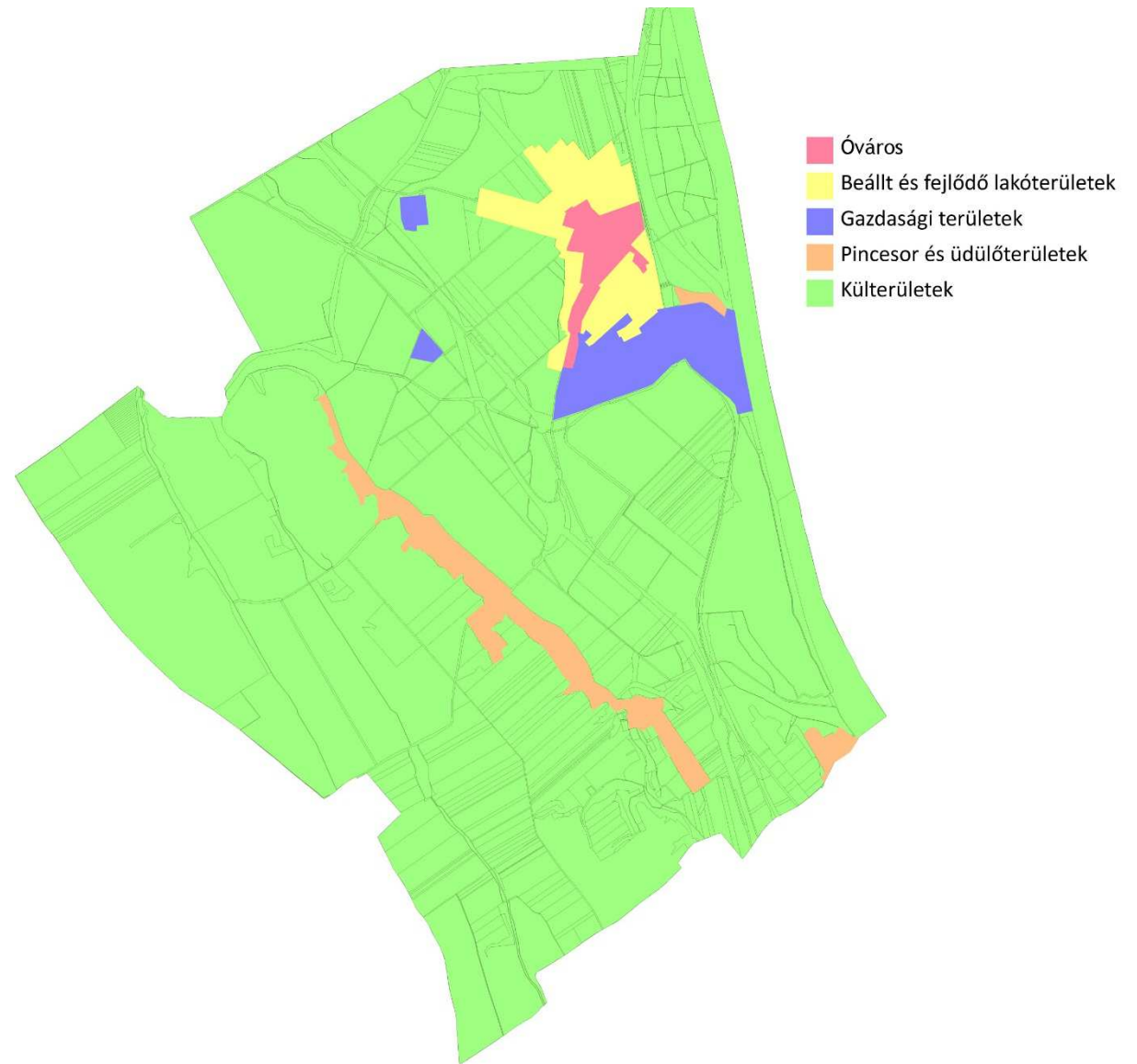
Az Önkormányzat és a Polgármesteri Hivatal a régi járási bíróság épületébe költözött, mely karakteres emléke a késő klasszicista építészetnek.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRESZEK

Adonyban - az arculati jellemzők tekintetében öt eltérő karakterű területrész különböztethető meg. A beépített és a még beépíthető területek zöme lakóterület. A lakóterületeken belül két különböző karakterű terület rajzolódik ki, melyek különböző időszakokban épültek be, s így az adott korszak jegyeit hordozzák magukon. Az **óváros** a belterület közepén kialakult történeti településmag, amely a 18-19. század építészeti örökségét hordozza. A **beállt és fejlődő lakóterület** az óvárost szorosan körülölelő lakótömbök, melyek lakóterületként való hasznosítása tömbönként más-más időben, de jellemzően az 1960-as évektől indult meg, s a rendelkezésre álló építési telkek szinte mindegyike be is épült. A lakóterületektől funkcionálisan, térben és így településképpileg is elkülönül a még formálódó **pincesor és üdülőterület** valamint a **gazdasági** területek.

Mindezeket körülölelik a zömmel mezőgazdasági művelésű, kiváló termőhelyi adottságú, valamint természetvédelmi oltalom alatt álló **külterületek**. Az alföldi táji karaktert gazdagítják a vizes élőhelyek, melyek a Duna folyami területétől az ártereken és csatorna holtágakon át a halastavak művelésbe fogott vízfelületeikig terjednek.

● ÓVÁROS

Az Óváros területén, a kialakult telkek, a telkek beépítése, a házak tömegformálása és az építészeti részletek őrzik még az egykori karaktert és a falusi léptéket. Az Óváros településszerkezetének nem csak történeti, de településképi jelentősége is van, mert a keskeny telekszerkezet visszahat a beépítés jellegére. Ezen a településrészen a házak jellemzően az utcavonalon állnak, az utcaképet a nyeregvetős épületek oromfalának ritmusa határozza meg. Jellegzetesen a térfalként megjelenő oromzatot az épület belső világától külön kezelik, dísztelenségükben is önálló arccal rendelkeznek az épületek. A településközpont vonzáskörzetében az utcakép részben zárt sorúsodott.

● BEÁLLT ÉS FEJLŐDŐ LAKÓTERÜLETEK

Az Óvárost körülvevően, de leginkább északi és déli irányban bővült a település lakóterülete, a kialakult telkek, a telkek beépítése, a házak tömegformálása és a falusi léptéke csak a XX.század legvégén épült házak esetében tér el a változó ízlésvilág lenyomataként – vadhajtásként még paneles rendszerrel épült kistársasházak is létesültek. Az Óváros kívüli terület településszerkezete, teleszerkezete sem tér el jelentősen a belső városmagétól, utcai geometrikusabb rendben helyezkednek el. Ezen a településrészen is a házak szinte az utcavonalon állnak szűk előkertek tartásával, az utcaképet a nyereg-és sátoztetős épületek oromfalának ritmusa határozza meg. Az épületállomány túlnyomó része féltucat egyszerű épülettípus szerény eltérésekkel kialakított változataival létesült. A településképbbe talán csak az emeletes épületek zavarnak bele.

● PINCESOR ÉS ÜDÜLŐ TERÜLETEK

A környezetéből látványosan kiemelkedő adonyi Szőlőhegy 6,5 kilométeres vonulatán körülbelül 50 hektárnyi szőlő terem, a bort 1100 elszórtan telepített préházban érlelik tulajdonosaik. Adony szőlészeti hagyományai több évszázados múltra tekintenek vissza, ennek első írásos emléke 1331-ből való. A Szent Orbán kápolna környezetében a közösségi eseményekre hangolva egyre több magas építészeti igényességű pinceház létesül.

Az üdülőterület a sportolásra alkalmas déli öböl vonzáskörzetében alakult ki. A beépítés viszonylag sűrű, kissé esetleges, további kiterjesztésre van lehetőség.

● GAZDASÁGI TERÜLETEK

A nagy kiterjedésű mezőgazdasági terület velejárója a földek műveléséhez, a termények raktározásához és feldolgozásához szükséges infrastruktúra, az ehhez szükséges telephelyek a külterületen foltszerűen elhelyezkedő gazdasági területeken találhatóak, melyek kialakulása általában nem előzmény nélkül jött létre. Adony közlekedési lehetőségei mára kiemelten kedvezőek, a településen halad a 6-os főút és a Pusztaszabolcs–Dunaújváros–Paks-vasútvonal, a Dunán ipari kikötője és kompikötője működik, nyugati határát pedig átszeli az M6 autópálya, melyre északi és déli határában is kapcsolattal rendelkezik. Így kaphatott itt helyet az ország egyik legnagyobb terményelosztó logisztikai központja, a Port of Adony, mely mindhárom közlekedési kapcsolattal helyben rendelkezik.

● KÜLTERÜLETEK

A beépített és beépíthető településrészeket a külterület veszi körül, ahol túlnyomó részt a mezőgazdasági művelés, a Duna-part és az ártéri erdőségek valamint a természetvédelmi tényezők játszanak meghatározó szerepet.

A mezőgazdasági területeket többnyire nagytáblás művelésű szántók, melyeket az eltérő hasznosítású vízfelületek és a közlekedő területek tagolnak, de előfordul még néhány gyümölcsös, szórványosan rétek és legelők is. A Duna keletről határolja Adonyt, a belterület és a dunai Nagy-sziget között található a holtág, a Kis-Duna, melynek vízáramlása a szigetre vezető út töltése miatt nem kielégítő. A település kisebb vízfolyásai közül kevés a természetes vagy természetközeli, a síksági területen jellemzően mesterséges csatornák találhatók. Ez utóbbiak közül a legjelentősebbek az Északi övcsatorna, az Adonyi-főcsatorna, és a Déli övcsatorna. A Líviai (Cikolai) halastórendszer vízfelületének nagy része Adony területéhez tartozik. Az évszázadok óta művelt tájban a természetközeli vegetáció maradványai a hullámos felszínbe bevágódó kisebb löszvölgyekben, a homokos talpú laposokban maradtak fenn, valamint gyakran a szántók közti mezsgyék őrzik az egykori flórát.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ – AJÁNLÁSOK – ÁLTALÁNOS ELVEK

Már telekvásárlás előtt tanácsos építész segítségét kérni. Érdeemes a kiszemelt telek adottságait (beépítési előírásai, tájolása, közművesítettsége, stb.) még a megvásárlás előtt tisztázni, nehogy a tervezéskor derüljön ki, hogy az építető által elképzelt épületet nem, vagy csak kompromisszumok árán lehet megvalósítani.

Építészeti minőség

Órizzük meg értékeinket! Ismerjük meg választott lakóhelyünk értékeit és ahhoz igazodva alakítsuk új házunkat! Ha régi házat vásárolunk, fontoljuk meg milyen módon lehet megőrizni annak értékeit! Használjunk minőségi építőanyagokat! Kerüljük a természetes építőanyagokat imitáló „mű”anyagokat, burkolatokat. Részesítsük előnyben a településen hagyományosan használt építőanyagokat!

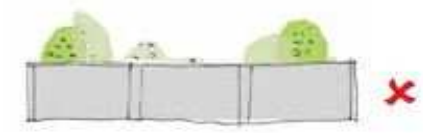
Fontos a jó építész alkalmazása, aki a saját igényeinket figyelembe véve a környezethez illeszkedő házat tervez! Ismerjük meg a környék jó házait és tervezőit!

A kerítésekről általánosságban

Az építészeti arculatot az épületek mellett a kerítések is nagyban formálják, különösen azokon a településrészeken, ahol a házak előkerttel épültek. A teljesen tömör kerítésekkel övezett utcák csupán közlekedési csatornává válnak, az épületek elveszítik a közterülettel való kapcsolatukat.

Áttört, növényzettel kombinált kerítéseket létesítsünk! Ne alkalmazzunk nád, vagy műanyag háló fedést és kerüljük az előregyártott kerítéselemek alkalmazását is!

Ismerjük meg a környék jó házait és tervezőit!

Ne építsünk tömör kerítést!

Kedvezőbb az áttört, növényzettel kombinált kerítés!

Kertek

A sikeres, egészséges növényeket nevelő kertész, a kert növényeinek kiválasztásakor három tényezőt nem hagyhat figyelmen kívül: a talaj, az éghajlat és a kert kitétsége. Adonyban a dunai kiöntésekből származó réti talajok alakultak ki. A mélyebb fekvésű területekre a lápos jelleg, míg a magasabb fekvésű részekre a nagyobb humusztartalom jellemző. Az éghajlat kiegyelítettnek mondható, a mérsékelt övnek megfelelő, a szélsőségeknem jellemzőek. A település területén belül elenyészőek a magassági különbségek, ettől eltér a Szőlőhegy vonala. A tájat tavak és csatornák vízfelületei gazdagítják.

A saját telkünkön túltekintve nem lehet elégszer hangsúlyozni a tájjal való kapcsolat fontosságát, melynek csak egyik aspektusa a tájba illeszkedő ház építése, ugyanilyen fontos azonban a kert kialakítása is. A tájba illeszkedés mellett Adonyban fontos szempont a természetvédelem is, ezért a létrehozott kertek legfontosabb jellemzői az alábbiak legyenek:

- Kerüljük az özönnövényeket, az ún. invazív fajokat, melyek nem csak a saját kertünk felett hatalmasodhatnak el, de veszélyeztethetik a környező természetvédelmi területek élővilágát is.
- Olyan kertet tervezzünk, amely élővilágot vonz, így növelve a környezetünkben élő fajok életterét.
- Betegségeknek ellenálló növényfajtákat válasszunk, mert a permetezőszerek veszélyeztethetik a környező élővilágot.
- Úgy tervezzük a kertet és telepítsük a növényeket, hogy az segítse az épületünk tájba illeszkedését.
- Új épületünk tervezésekor, meglévő épületünk bővítésekor fokozottan ügyeljünk a meglévő fás szárú növényzet megóvására.
- Kerüljük a külvárosi típusú kerteket és az örökzöldek túlsúlyát.
- A burkolt felületek arányát igyekezzünk minél kisebbre csökkenteni.
- A gyepszint mellett azonos súllyal jelenjen meg a fa- és a cserjeszint.
- Ha nyugodt, harmonikus kertet szeretnénk kövessük, a régi falusi kertek asszimetriáját, kerüljük a hosszú egyenes vonalakat, a mértaniságot.
- Bátran alakítsunk ki haszonkerti területrészt, a történetileg kialakult zöldség- és gyümölcsfajokat alkalmazva.
- Ismerjük meg a környék jó példáival előljáró kertjeit.

Közterületek

A kedvező településkép egyik feltétele, hogy közterületeink rendezettek legyenek. A rendezettség érzetét segíti, ha a különböző felületeket (járda, út, parkoló, zöldfelület) határozott vonalak, például szegélykövek, burkolatváltások választják el egymástól. Ezek a vonalas elemek vezetik a tekintetet és tagolják a közterületeket ezért harmonikus kialakításukra kiemelt figyelmet kell fordítani. Fontos, hogy csak a környezet arculatához illeszkedő közterületi tájékoztató és információs táblák, utcabútorok és egyéb köztárgyak létesüljenek.

Utcák

A kerítésünk és a közút közötti utcakertek teremtenek kapcsolatot a magántelkek és a közterületek között. Az egyéni megoldások során ügyeljünk arra, hogy e felületek kapcsolatot teremtsenek az előkertekkel, és egymáshoz is illeszkedjenek, egységes sávot képezzenek. Kerüljük a szemmagasságban takaró növényzet alkalmazását, különösen a kereszteződésekben. Itt a gépkocsivezetők szemmagasságát is figyelembe kell venni! 50-80cm magas cserjéket, évelőket telepítsünk. A fák gyökereinek megfelelő méretű burkolatlan helyet kell biztosítani a járdák, kerítések gyökér által történő megrongálásának elkerülése érdekében.

A szélesebb utcákkal rendelkező településrészen befogadó, kellemes utcakeresztmetszetet alakíthatunk ki. Ahol lehetséges, épüljenek járdák, a járdák közelében alacsony cserjék közepmagas cserjefoltokkal, majd fák, ismét cserjék, végül cserjékkel oldott parkolóhelyek kialakítása kötheti össze a járdát és a közutat. Törekedjünk a térhasználatok világos szétválasztására. Közművezetékek és járulékos közmű létesítmények elhelyezésénél a településképi megjelenésre is gondot kell fordítani, ezért a korábbi léghábelek helyett földkábeleket kell alkalmazni.

Vízvezetés

Adony a Duna mentén hagyományosan árvízveszélyes terület, a védekezésre való felkészülés önkénytelen, sőt kötelező feladat, emellett a csapadékvíz elvezetés is megoldandó, minden esetben fontos a járdák és utak megfelelő vízvezetéséről gondoskodni. A közterületi nyílt árokrendszer feladata megakadályozni, hogy kialakult utcákban a magának utat kereső víz ne tegye tönkre, ne mossa el a közterületeket.

A fasorok kiemelik a település fő útvonalait, irányítják a tekintetet. A fasorok kialakításakor ügyeljünk arra, hogy a megfelelő távolságra ültessük őket, figyelembe véve végleges méretüket. Olyan fajokat válasszunk, amelyek nem nőnek bele a felsővezetékbe, egyéb közművezetékekbe és az út fölé, akadályozva a biztonságos közlekedést. A jó faválasztással és ültetéssel elkerülhető a csonkolással kialakult fák csúnya látványa. Ne alkalmazzunk invazív fajokat (amerikai kóris, nyugati ostorfa, mirigyes bálványfa, keskenylevelű ezüstfa, zöld juhar, kései meggy, fehér akác stb). Kedvező, ha egy utcaszakaszon a telepített fasor egyedei azonos fajokból állnak.

ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK - LAKÓTERÜLETEK

Az Óváros esetében jellegzetes, kialakult építészeti arculatról beszélhetünk, mely a településrész történeti hagyományait is tükrözi. A 18-19. század emberének életformájához igazodóan jött létre a hosszú, keskeny telkek sora, ahol az oldalhatárra épültek a házak. Az utcaképet az utcavonalra telepített jellemzően oromfalas, azonos tömegű, keskeny "parasztházak" ritmusa adja, ehhez igazodnak a 20. század közepén épült sátortetős épületek is. Ez a ritmus az Ófalu kialakult építészeti karakterének alapja, melyhez minden esetben igazodni szükséges, hogy megmaradjon Adony történeti településmagjának hangulata és emberi léptéke. Modern építészeti megoldások esetén is reagálni kell a kialakult épített környezetre, megőrizve a kialakult nyugodt faluképet.

Az Ófalu építészeti karaktere

- földszintes, egyszerű tömegű épületek
- nyugodt, sima nyeregtető
- keskeny oromfalas vagy kontyolt épületek
- oszlopos tornác
- tengelyes ablakszempár
- dísztelen vakolt falfelületek
- oldalhatáron álló beépítés

Ma is követendő jellegzetességek

- tiszta, egyszerű, nyugodt formák
- jó arányok, egyensúly
- egyszerű, természetes anyagok
- oldalhatáron álló beépítés

Elkerülendő, idegen motívumok

- túldíszítettség
- összetett formák
- tagolt tömeg
- harsány színek
- „mű” anyagok

ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK - LAKÓTERÜLETEK

Telepítés, telkek beépítése

A kialakult telkestruktúra az oldalhatáron álló beépítést indokolja, hiszen a keskeny telkek optimális kihasználása és a szomszédos épülettől való megfelelő távolság tartása csak így lehetséges. Az oldalhatáron álló házak utcavonalra való telepítése is történeti hagyomány. Azokban az utcákban, ahol az épületek előkerttel épültek, a kialakult beépítési vonalhoz igazodva építsünk házat.

Épülettömegek

Az Óváros tradicionális épületei keskenyek, egy traktusúak, földszintesek voltak. Természetesen a mai kor igényeinek megfelelően építhetünk tetőtér beépítéses épületrészeket is, de ezt mindig a hagyományos arányrend érvényesítésével és a kedvező utcakép megtartásának vagy kialakításának igényével tegyük. Erre megoldást jelenthet a meglévő tradicionális épület homlokvonalától visszahúzott keresztzárny építése, de csak az utcaképet már nem befolyásoló távolságban.

Épületmagasság, épületszélesség

Az Ófalu épületei korábban jellemzően földszintesek voltak, újabban már a tetőtér beépítése is megszokott. Új vagy átalakított épületünk magassága a meglévő épületekhez, az utcaképhez igazodó legyen, kerüljük a széles épülettömeget.

Tetőhajlásszög

A hagyományosan alkalmazott tetőhajlásszög 40-45°, az épületek telepítése mellett ez a legmeghatározóbb építészeti karakter, melyhez igazodni szükséges. A hagyományos parasztházak jellemzően oromfalasak voltak, de a csonka kontyos tető sem idegen, de a településkép részévé váltak a sätortetős házak is. A héjazat készüljön hagyományos cserép, vagy nádfedés (színét idéző) megoldással.

Utcai homlokzat

Az utcai homlokzaton ne legyen erkély, loggia, garázskapu! Új lakóház építése esetén eltérhetünk a hagyományos nyílászáró méretektől, de törekedjünk az áttört és tömör homlokzatfelületek egyensúlyára, kerüljük a túl nagy üvegfelületeket! A homlokzati felületek alapvetően vakoltak legyenek, fehér, vagy világos földszínek alkalmazásával.

Igazodjunk a kialakult előkert mérethez!

Keskeny, a hagyományos arányokhoz igazodó épületet építsünk!

40-45° közötti hajlásszögű tetőt építsünk!

Az utcai homlokzat oromfalas kialakítású vagy csonkakontyos legyen!

ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK - LAKÓTERÜLETEK

Régi házak felújítása, átépítése

Régi parasztház felújítása esetén törekedjünk az épület jellegének és értékes részleteinek megtartására. Őrizzük meg a tornácot, a tornácot tartó oszlopokat, szögletes vagy íves tornáclezárást alkalmazunk.

A hagyományos arányokat őrző fa nyílászárókat alkalmazunk. Tetőtér beépítés esetén az utcai homlokzaton az emeleti ablak mérete legyen kisebb, mint a földszinti ablakoké vagy ne is tegyünk emeleti nyílászárót az utcai homlokzatra! Ügyeljünk arra, hogy a tetőtér beépítésével és a térdfal esetleges megemelésével ne veszítse el házuk a kedvező arányait! Kerülendő a tető teljes lekontyolása az oromfal elbontásával. Kerülendő az utcai oromfal magasítása oly módon, hogy az a tető síkja fölé nyúljon.

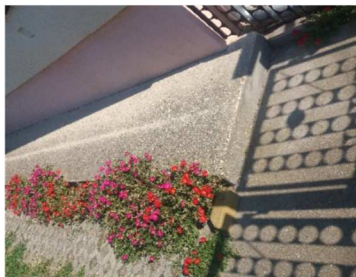
Kerítések

Kerítés építése esetén az általános építészeti ajánlásokban leírtak alkalmazandók. A kerítés és az épület anyag- és színhasználata legyen összhangban! Sem a közterületi kerítések, sem az építési telkek közötti kerítések magassága ne haladja meg az 1,8 métert! Az Óvárosban hagyománya van a kőoszlopok között kialakított kapuszárnyagnak. Ezeket lehetőség szerint őrizzük meg! Új kerítés építése esetén modern eszközökkel is reagálhatunk erre a tradícióra. Őrizzük meg és újítsuk fel a régi mives kovácsoltvas kerítéseket, kapukat.

ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK - LAKÓTERÜLETEK

ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK – PINCE ÉS ÜDÜLŐ TERÜLETEK

Telepítés, telkek beépítése

A Szőlőhegyen kialakult telekstruktúra szórványos elrendezésű, a kálvária környezetében, arányaiban kicsiny területen pincesor jelleget ölt. Jellegzetes, hogy a hegy gerincére nem helyeztek építményeket. Mivel a telkek többségén már áll egy-egy présház, vagy legalább egy pince, a struktúra megőrzése magától érthetődik, a telkekre az új építményeket a használati szempontok szerint kell elhelyezni, de a telk felső negyedébe nem helyezhető építmény.

Az üdülő területek beépítése esetében nem szükséges kötelező szabályt felállítani az épületek elhelyezésére, de a használati szempontok alapja, hogy a szomszédjog a pihenés feltételeit biztosítsa.

Épülettömegek

Mindkét területen kifeszttávú (max. 5,0 m), kizárólag földszintes, ill. tetőtér beépítéses épületek létesítése fogadható el. A Szőlőhegyen a meglévő épülettömegek megtartásával javasolandó az épületek felújítása, átalakítása, korszerűsítése.

Tetőhajlásszög, tetőforma

A Szőlőhegyen hagyományosan alkalmazott tetőhajlásszög 40-45°, az épületek telepítése mellett ez a legmeghatározóbb építészeti karakter, melyhez igazodni szükséges. A pinceházak jellemzően oromfalasak voltak, a tetőgerinc a hegyre merőlegesen építendő.

ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK – PINCE ÉS ÜDÜLŐ TERÜLETEK akterű településrészek |27

ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK – GAZDASÁGI TERÜLETEK

A gazdasági területek Adonyban komondottam mezőgazdasági üzemi területek, mezőgazdasági termények feldolgozása és tárolása céljából létesülnek, illetve az állattartás épületegyüttese tartoznak közéjük. Mint ilyenek, kimondottan funkcionális kialakításúak, az esetek jelentős részében gyártmányként, vagy típusszerkezetek alkalmazásával készülnek. Esztétikájuk sajátos, a funkcióból és a technológiából adódó. Településképi szempontból nehezen értelmezhetőek. Javasolt kialakításuknál alapszabályként rögzíteni, hogy e létesítmények a táji karaktert ne változtassák meg, az épületek magassága a táj horizontjába simuljanak bele, a létesülő épületek pedig területenként összefogott telepítéssel, egy bolyban létesüljenek.

ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK - KERÍTÉSEK

Mai példákati útmutató |29

Az építészeti arculatot az épületek mellett a kerítések is nagyban formálják, különösen azokon a településrészekben, ahol a házak előkerttel épültek.

Adonyban a bálványoszlopos kerítésnek van eredendő hagyománya, de nyilván a vesszőkerítések is szép számmal voltak használatban a régiségben. Ennek örökébe lépett a kőoszlopos kerítés, az oszlopok közé lécz, vagy deszkabetétek kerülnek minden esetben áttörten. A fa elemekből készülő betétek lehetnek függőleges, vagy vízszintes kiosztásúak. Ennek a hagyománynak folytatása kívánatos, építése egyszerű, lábazat nélküli kialakítással kimondottan költséghatékony.

ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK - REKLÁMHORDOZÓK

Adonyban csekély átmenő forgalom, kevés a betérő vendég, ezért a cégek és cégfeliratok szerepe nem elsősorban a figyelemfelkeltés, hiszen az itt élő emberek hamar megismerik az új üzleteket, vendéglátóhelyeket. Ezért plakátok, falragaszok, reklámcélú önálló szerkezetek nem helyezhetők el a településen. Fontosabb, hogy a kihelyezett tájékoztató táblák vállalkozásunk arculatát tükrözzék és informatívak legyenek. A cégek és reklámhordozók:

- anyagban és színben az épülethez illeszkedjenek
- legyenek egyediek és kreatívak
- világító kivitel esetén alacsony fényintenzitásúak legyenek, ne villogjanak
- nem világító, hanem megvilágított kivitelben készüljenek
- arculata a reklámozott tevékenységre utaló, ahhoz igazodó legyen, lényegi információt közöljenek
- ne ábrázoljanak konkrét terméket közterületről látható magánterületen
- az elhelyezett reklámhordozó nagysága ne haladja meg az 1m²-t

ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK - KERTEK

Adony teljes lakóterületén művelhető és jórészt folyamatosan művelt kerteket találunk. Tehát az ittlakók életformájának része, hogy kertjeikben zöldséget, gyümölcsöt, szőlőt, nem ritkán takarmánynövényeket termesztenek. Díszkertként leginkább csak az elő- és oldalkertek használatosak. Ennek a szokásnak megtartása, illetve elősegítése a legegészségesebb létező hozzáállás, a természetes emberi lét alapja. Javasolt minél több alacsony koronájú gyümölcsöző fa ültetése.

MAI JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA

Az elsőként bemutatott épület tökéletes mintapéldája a lakótelepen javasolható épületkialakításnak, őrzi a jellegzetes helyi hagyományokat s egyben korszerű és élhető világot teremt. Kihasználja az átlagosnak nem mondható szellős telekadottságot, uralja a környezetét, de tömegalakítása mégis szerény. Földszintes, oromfallal az utcára néz, melyen a bejáratot tengelyesen szervezi, a nyílászárók a helyi szokás szerint kissé szertelenül kerültek a homlokzatra, de az oromzat tiszta, szimmetrikus, középpontjában jó arányú bevilágító nyílással. Agyagsárga keretezésű homokszínű vakolat fedi a falakat, héjazata piros hódfarkú cserép, tömegképzése egyszerű és letisztult, a keresztzárny finom szögeltéréssel reagál a szabálytalan telekhatárra, jelezve frissességét. Kerítése kőoszlopok közötti deszkabetéttel készült. Kerjtében rendezett sorokban gyümölcsfák sarjadnak, a ház elé napraforgókat ültettek.

Az itt mellékelt épület felújítását nem az építészeti részletképzései miatt méltatjuk. Jól látható, hogy az átalakítási munkákat szerény költségvetésből végezték és nem is a legutóbbi években. Mégis dicséretes a tornác megtartása, annak utca felé egyszerű áttöréssel való megnyitása. Vélhetőleg a régi ablakot a '70-es években megszélesítették, ehelyett kapott két jó arányú zsalugáteres nyílászárót. A falak dísztelenek, simára vakoltak és fehérre meszelték, a legegyszerűbb megoldás, mellyel nem lehet hibázni. A lábázat színhasználata kedvező, kijelöli a belső padlószintet, ezzel a homlokzat arányrendjét jól tagolja.

Ezt a '30-as évekbeli pincét műemléki igényességgel újjította fel tulajdonosa. Részletképzése, anyaghasználata, színezése ha nem eredeti, minden bizonnyal lehetne az, sőt megkockáztathatjuk, nem kizárt, hogy jobb érzékel nyúlt az egyszerű kivitelezési eszközökhöz, mint azok a jó mesterek majd száz esztendővel ezelőtt. Nem ismert az épület múltja, de vélelmezhető, hogy a keresztzárny a megnövekedett helyigény miatt újjólág készült, tökéletesen stílusban tartva. Vélhetőleg a tereprendezés is az új évezredben történt környezetalakítás alkalmával készült mesebelivé téve a romantikus pinceház kertjét, felvonultatva minden elemet, mely a kerthez tartozónak érzünk, szerény a terasz, mértéktartó az előlépcső, jól megválasztott örökzöldek szegélyezik, a szellős előtéren gyepl zöldell, melyet oldalról gyümölcsfák és persze egy sor jóféle szőlő keretez, a bejárat felől sűrű virágágyás jelzi a birtokhatárt. Az ablakokban muskátli virít, melynek piros színe a fehér fal előtt a zöldre pácolt fafelületek mellett úgymond „felteszi a pontot az i-re”....

IMPRESSZUM

ADONY VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

www.adony.hu

jegyzo@adony.hu

2457. Adony, Kossuth L. u. 4.

Telefon: (25)504-550 – (25)504-551 – (25)504-556

Polgármester: Ronyecz Péter

polgarmester@adony.hu

Főpítész: Bánhidi László

banhidi.laszlo@gmail.com

SZERKESZTETTE: Bánhidi László

SZÖVEG: Bánhidi László

FOTÓ: Bánhidi László és Bánhidi Csenge

GRAFIKAI TERVEZÉS : Bánhidi László

Adony, 2017.